

Warszawa, 22 sierpnia 2024 r.

OPINIA PRAWNA

do projektu uchwały Rady m.st. Warszawy w sprawie wzniesienia pomnika upamiętniającego ofiary ludobójstwa dokonanego przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1939-1947

Przedstawiony do zaopiniowania projekt uchwały uzyskał akceptację formalno-prawną pod warunkami opisanymi poniżej:

I. Uwagi o charakterze legislacyjnym

Projekt nie spełnia wymogów wynikających z § 58 ust. 1 w zw. z § 141 Zasad techniki prawodawczej. Każda jednostka redakcyjna powinna być poprzedzona oznaczeniem umieszczonym na początku wiersza, a zatem układ projektu należy poprawić poprzez przeniesienie oznaczeń paragrafów na początek wiersza rozpoczynającego daną jednostkę redakcyjną (paragraf).

W adresie publikacyjnym ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym nie wskazano pozycji Dziennika Ustaw, w którym ogłoszono tekst jednolity ustawy. Należy ten adres poprawić wskazując go w sposób następujący: „Dz.U. z 2024 r. poz. 609 i 721”.

W § 3 w oznaczeniu załącznika należy usunąć „nr 1”, ponieważ przywołany załącznik obejmujący projekt pomnika jest jedynym załącznikiem do uchwały, a zatem nie jest konieczne opisywanie go numerem.

Powyższe uchybienia nie wpływają na ważność uchwały, mają one charakter redakcyjny.

II. Zastrzeżenie dotyczące konieczności zaopiniowania projektu

Projekt uchwały wymaga zaopiniowania przez:

- 1) radę Dzielnicy Żoliborz m.st. Warszawy, z uwagi na lokalizację pomnika (teren Cmentarza Wojskowego na Powązkach Wojskowych w Warszawie, który położony jest na terenie dzielnicy Żoliborz)

Zgodnie z § 13 ust. 1 pkt 1 lit. i) statutu Dzielnicy Żoliborz stanowiącym załącznik nr 18 do uchwały Nr LXX/2182/2010 Rady m.st. Warszawy z dnia 14 stycznia 2010 r. w sprawie nadania statutów dzielnicom miasta stołecznego Warszawy (Dz.Urz. Woj. Maz. z 2022 r. poz. 9305, z późn. zm.) do właściwości Rady Dzielnicy należy m.in. opiniowanie projektów uchwał Rady Miasta w sprawach: herbu i barw Miasta, herbu Dzielnicy, nazw ulic i placów będących drogami publicznymi, nazw dróg wewnętrznych oraz wznoszenia pomników, dotyczących obszaru Dzielnicy.

2) Zespół do spraw wznoszenia pomników i realizacji upamiętnień na terenie m.st. Warszawy

Zarządzeniem nr 532/2021 Prezydenta m.st. Warszawy z 12 kwietnia 2021 r. powołany został Zespół do spraw wznoszenia pomników i realizacji upamiętnień na terenie m.st. Warszawy, pełniący funkcje opiniodawcze w sprawach związanych ze wznoszeniem pomników i realizacją upamiętnień na terenie m.st. Warszawy. Do jego zadań należy w szczególności opiniowanie zasadności wzniesienia pomnika lub realizacji upamiętnienia, formułowanie wytycznych dotyczących treści lokalizacji oraz formy pomnika lub upamiętnienia oraz formułowanie wytycznych dotyczących procedury wyłonienia formy pomnika lub upamiętnienia.

RADA PRAWNY
W BIELSKIM PRAWNYM
Joanna Sakowicz
WA-3370

Urząd Miasta Stołecznego Warszawy

Biuro Stołecznego Konserwatora Zabytków

ul. Nowy Świat 18/20, 00-373 Warszawa, tel. 22 443 36 40, 22 443 36 41, 22 443 36 77, faks 22 443 36 42
adres do korespondencji: Aleje Jerozolimskie 44, 00-024 Warszawa
Sekretariat.BSKZ@um.warszawa.pl, um.warszawa.pl

Warszawa, 8 sierpnia 2024 r.

Opinia dot. autopoprawki obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej w sprawie budowy na cmentarzu Powązki Wojskowe pomnika Ofiar Ludobójstwa Wołyńskiego

Temat idei pomnika, który na terenie cmentarza Powązki Wojskowe miałby symbolicznie upamiętniać ofiary ludobójstwa wołyńskiego został omówiony przez Zespół do spraw wznoszenia pomników i realizacji upamiętnień na terenie m.st. Warszawy¹ rok temu - 17 lipca 2023 r. Podczas dyskusji wskazano, że na Skwerze Wołyńskim w Warszawie istnieje wieloelementowe założenie pomnikowe upamiętniające tragiczne wydarzenia na Wołyniu.

Składa się ono z czterech części:

1. Pomnika Poległych i Pomordowanych Żołnierzy 27 Wołyńskiej Dywizji AK (autor Kazimierz Danilewicz - odsłonięcie 1992 r.)
2. Popiersia szefa sztabu Okręgu Wołyn generała Jana Wojciecha Kiwerskiego
3. Pomnika Ofiar Rzezi na Wołyniu w 1943 r. (autor Kazimierz Danilewicz - odsłonięcie 2003 r.)

Pomnik składa się z kamiennych słupów w formie świec z herbami wołyńskich powiatów, w których dokonano rzezi. Wzdłuż ekranów trasy AK ciągnie się betonowy mur z wrytymi nazwiskami poległych żołnierzy, poniżej umieszczono tablice z nazwiskami ofiar ludności cywilnej.

Jest tu także symboliczna mogiła zawierająca ziemię z pól bitewnych i miejsc zagłady Polaków na Wołyniu.

4. Pomnika Rzezi Wołyńskiej w 1943 r. (autor Marek Moderau - odsłonięcie 2013 r.) w formie kamiennego krzyża z ekspresyjną rzeźbą i 18 płytami z wrytymi nazwami miejscowości w których zginęli Polacy.

Zespół wskazał, że pomniki na Skwerze Wołyńskim spełniają wszystkie postulaty Stowarzyszenia „Wspólnota i Pamięć” dotyczące zachowania pamięci o ofiarach ludobójstwa wołyńskiego.

W opinii Zespołu brak jest uzasadnienia dla realizacji kolejnego pomnika, tym razem na cmentarzu Powązki Wojskowe.

Dodatkowo informuję, że nie jest mi znana wypowiedź Zarządu Cmentarzy Komunalnych z 18 kwietnia 2024 r., na którą wnioskodawcy powołują się w punkcie 7. uzasadnienia do autopoprawki z lipca 2024 r. do obywatelskiej inicjatywy uchwałodawczej.

Znane mi jest natomiast stanowisko Zarządu Cmentarzy Komunalnych z 27 czerwca 2023 r. w którym Zarząd zwrócił uwagę na problem deficytu miejsc grzebalnych na terenie miasta, w tym na cmentarzu

¹ Zarządzenie nr 531/2021 Prezydenta miasta stołecznego Warszawy z 12 kwietnia 2021 roku w sprawie określenia sposobu postępowania z petycjami kierowanymi do Prezydenta m.st. Warszawy dotyczącymi wzniesienia pomnika lub realizacji upamiętnienia na nieruchomościach, którymi gospodaruje Prezydent m.st. Warszawy oraz zarządzenie nr 532/2021 Prezydenta miasta stołecznego Warszawy z 12 kwietnia 2021 roku w sprawie powołania i określenia organizacji Zespołu do spraw wznoszenia pomników i realizacji upamiętnień na terenie m.st. Warszawy.

Powązki Wojskowe, i w którym wyraził opinię, że wskazany przez inicjatorów teren w kwaterze A III powinien być raczej wykorzystany jako przestrzeń grzebalna, która pomieścić może 15 grobów rodzinnych. Zasugerował, że do tematu budowy kolejnego symbolicznego pomnika na cmentarzu można powrócić po ewentualnym powiększeniu obszaru cmentarza.

Sprawę prowadzi: Krzysztof Wrzeszcz, mail: kwrzeszcz@um.warszawa.pl, tel.: 22 44 33 687

ZASTĘPCA DYREKTORA
BIURA STOLECZNEGO KONSERWATORA ZABYTKÓW

Sylwia Brzezińska

NOWA TREŚĆ PROJEKTU UCHWAŁY PO POPRAWKACH

UCHWAŁA NR

Rady Miasta Stołecznego Warszawy

z dnia

w sprawie wzniesienia pomnika upamiętniającego ofiary ludobójstwa
dokonanego przez nacjonalistów ukraińskich
na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1939-1947

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 13 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2024 r. poz. 721) uchwała się, co następuje:

§1

Wyraża się zgodę na wzniesienie pomnika upamiętniającego ofiary ludobójstwa dokonanego przez nacjonalistów ukraińskich na obywatelach II Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1939-1947 poprzez budowę pomnika na terenie Cmentarza Wojskowego na Powązkach Wojskowych w Warszawie (na wolnej, nieużywanej przestrzeni, położonej na rogu, u styku alejek przy kolumbarium A III i kwaterze A III, w bezpośrednim sąsiedztwie Pomnika Ponarskiego).

§ 2

Inwestorem pomnika będzie Stowarzyszenie „Wspólnota i Pamięć”, zarejestrowane w Warszawie, pod numerem KRS: 0000979499.

§ 3

Akceptuje się projekt pomnika zgodnie z Załącznikiem nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 4

Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Stołecznego Warszawy.

§ 5

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

pod względem
formalno-prawnym

RAJCA PRAWNY
WELICIE PRAWNYM

Joanna Sakowicz
WA-5670

z zastrzeżeniem opinii

UZASADNIENIE

Projekt zakłada postawienie pomnika na wolnej, nieużywanej przestrzeni, położonej na rogu, u styku alejek przy kolumbarium A III i kwaterze A III, w bezpośrednim sąsiedztwie Pomnika Ponarskiego. Naszym zdaniem jest to doskonała lokalizacja z kilku powodów:

1. Powód historyczno-merytoryczny. Tematyka męczeńskiej śmierci Polaków na Kresach jest szczególnie obecna w tej części cmentarza. Przede wszystkim, tuż obok mieści się pomnik upamiętniający Polaków zamordowanych przez litewskich kolaborantów III Rzeszy (a zatem w przypadku powodzenia naszej inicjatywy mielibyśmy obok siebie miejsca pamięci Polaków z Kresów Północno-Wschodnich oraz Południowo-Wschodnich). Poza tym, w bliskiej odległości znajduje się również Pomnik Sybiraków, a więc ofiar sowieckiego terroru na Polakach z Kresów.
2. Proponowane przez nas miejsce niemal z każdej strony otoczone jest miejscami upamiętnień lub kwaterami żołnierzy poległych za wolność Ojczyzny. Oprócz Pomnika Ponarskiego w bezpośrednim sąsiedztwie znajduje się Tablica „Pamięci Dzieci ofiar działań wojennych” oraz Pomnik „Orlątom Polskim poległym w obronie Warszawy podczas najazdu bolszewickiego 1920 r.”. Nieco dalej znajdziemy Pomnik Powstańców Śląskich i Wielkopolskich 1918-1921 wraz z kwaterą poległych żołnierzy, Pomnik Weteranów Powstania Styczniowego 1863 r. wraz z kwaterą powstańczę, a także wspomniany już Pomnik Sybiraków. Otoczenie miejscami pamięci sprzyjałoby rozwiązaniu, aby na zaproponowanym terenie również znalazł się pomnik odnoszący się do polskiej martyrologii.
3. Argument z analogii. Proponowany przez nas projekt pomnika zakłada kształt krzyża. Doskonale wpisywałby się wizualnie w inne miejsca pamięci związane z tragedią polskiego narodu na Kresach. Obok Krzyża Ponarskiego, Krzyża Katyńskiego i Krzyży Sybiraków Krzyż Wołyński byłby zatem optymalnym rozwiązaniem.
4. Lokalizacja została zaakceptowana przez Zarząd Cmentarzy Komunalnych w Warszawie, co zostało wskazane bezpośrednio w opinii z dnia
5. Niewielki rozmiar proponowanego przez nas obszaru. Krzyż Wołyński nie zajmowałby dużej przestrzeni i nie stanowiłby przeszkody dla kolejnych pochówków planowanych na Powązkach Wojskowych.

6. Pozytywną opinię na temat naszego projektu (w pierwotnej wersji) wyraził Dyrektor Biura Upamiętniania Walk i Męczeństwa Instytutu Pamięci Narodowej w piśmie z dn. 24.04.2023.

7. Zarząd Cmentarzy Komunalnych w Warszawie z dn. 18.04.2024 zaznaczył, że w proponowanym przez nasz Komitet miejscu jest wolna przestrzeń pod budowę pomnika.

8. Koszt wykonania pomnika i prac z nim związanych pokryje Stowarzyszenie „Wspólnota i Pamięć” jako inicjator projektu, a także jego współinicjatorzy na czele ze Stowarzyszeniem Upamiętnienia Ofiar Ukraińskich Nacjonalistów we Wrocławiu. Fundusze zostaną zgromadzone na zasadzie dobrowolnej zbiórki pieniężnej, w formie darowizn na rzecz naszych podmiotów. Budżet Miasta Stołecznego Warszawy nie zostanie obciążony pracami związanymi z pomnikiem.

9. W Warszawie istnieje co prawda Skwer Wołyński i Pomnik Rzezi Wołyńskiej, jednak lokalizacja tego upamiętnienia nie spełnia naszym zdaniem w sposób wystarczający zadania utrwalenia pamięci o ofiarach ludobójstwa na Kresach Południowo-Wschodnich II RP. Powązki Wojskowe jako narodowa nekropolia są miejscem znacznie częściej odwiedzanym przez mieszkańców Warszawy i turystów, zwłaszcza młodzież. Postawienie pomnika w tym miejscu miałyby zatem znaczny walor edukacyjny.

10. W Warszawie istnieje wiele upamiętnień ofiar II wojny światowej (np. Katyń, Sybiracy, niemieckie obozy zagłady, Powstanie Warszawskie), a jednocześnie posiadają one swoje odrębne miejsce pamięci na Powązkach Wojskowych. Uważamy, że ta sama zasada powinna dotyczyć ofiar ludobójstwa dokonanego przez ukraińskich nacjonalistów.

11. Ofiary ludobójstwa na Wołyniu i w Małopolsce Wschodniej nie zostały do tej pory godnie pochowane. Pomnik na Powązkach Wojskowych z zawartą w nim ziemią z miejsc kaźni czyniłby częściowo zadość ich upamiętnieniu, a żyjącym pośród nas bliskim ofiar ułatwiłby godne przeżywanie straty. Wierzymy, że pomnik stałby się symbolicznym miejscem na poświęconej ziemi, gdzie mogliby oni złożyć kwiaty i znicze. Wiele z tych osób mieszka w Warszawie i wyraża tego typu oczekiwania.